

Harran İlahiyat Dergisi | Harran İlahiyat Journal

Sayı/Issue: 51, Haziran/June 2024, 198-225

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hij/issue/85067>

ISSN 2791-6812

Dış Paydaşların İlahiyat Fakültesi ve Mezunlarına Bakışları: Harran Üniversitesi Örneği

External Stakeholders' Perspectives of Faculty of Theology and Its Graduates: The Case of Harran University

Yazar Bilgisi Author Information

Ömer ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Şanlıurfa, Türkiye
Asst. Prof., Harran University Faculty of Theology, Şanlıurfa, Türkiye
omerozdemir@harran.edu.tr , www.orcid.org/0000-0002-8147-494X

Makale Bilgisi Article Information

Makale Türü Article Type	Araştırma Makalesi Research Article
Yayın Etiği Publishing Ethics	Bu makale, iThenticate yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir. Makale, çift taraflı kör hakemlik yöntemiyle en az iki hakem tarafından incelenmiştir. This article has been scanned by iThenticate software and no plagiarism detected. It has been examined by at least two referees using double sided blind refereeing method.
Finansman Funding	Yazar, bu çalışma için herhangi bir dış fon almadığını beyan eder. Author declares that he get no any external funding for this study.
Çıkar Çatışması Conflict of Interest	Yazar bu çalışmayla ilintili herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder. Author declares that there is no any conflict of interest related to this study.
DOI	https://doi.org/10.30623/hij.1436420
Geliş Tarihi / Received	Kabul Tarihi / Accepted
13 Şubat/February 2024	6 Haziran/June 2024

Öz

Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinin tarihi, 1900'lü yılların başında Osmanlı döneminde kurulan Dârülfünûn'a kadar uzanmaktadır. Cumhuriyet döneminde ilk açılan ilahiyat fakültesi 1924 yılında Dârülfünûn'a bağlı açılmış olan ilahiyat fakültesidir. Söz konusu ilahiyat fakültesi türlü gerekçeler ileri sürülerek 1933 yılında kapatılmıştır. 1933'ten, 1949'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin açılışına kadar geçen süreçte ülkemizde yüksek din öğretiminden bahsetmek mümkün değildir. 1959 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü açılmış bunu takip eden yıllarda farklı illerde Yüksek İslam Enstitüleri açılmıştır. 1982 yılında bütün yüksek din öğretimi kurumları ilahiyat fakültelerine dönüştürülmüştür. 1992 yılında ikinci nesil diye isimlendirilen ilahiyat fakülteleri açılmaya başlamış ve 2012 yılından itibaren hızlı bir artış göstererek Türkiye'nin hemen hemen her ilinde bir yüksek din öğretimi kurumu açılmıştır.

Günümüze kadar, İlahiyat Fakültesi, Dini İlimler Fakültesi, İslami İlimler Fakültesi ve Uluslararası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi gibi farklı isimler altında, yüzden fazla üniversitede yüksek din öğretimi kurumları açılmıştır. Ayrıca Açık Öğretim Fakültesi'ne bağlı İlahiyat Ön Lisans Programı ve bazı üniversitelerde İlahiyat Lisans Tamamlama (İLİTAM) Programlarında da yüksek din öğretimi gerçekleştirilmektedir. Sözü edilen yüksek din öğretimi kurumlarında bilimsel yayın, sempozyum, çalıştay, konferans vb. faaliyetler aracılığıyla bilim dünyasına katkı sunulduğu gibi din konusunda halkın ihtiyaç, talep ve beklentilerini karşılayacak din görevlileri de yetiştirilmektedir. İlahiyat fakültesinden mezun olanlar, genellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nda imam-hatip, müezzin, Kur'an kursu öğreticisi, vaiz, vaize ve müftü olarak; Milli Eğitim Bakanlığı'nda ise başta öğretmen olmak üzere çeşitli pozisyonlarda görev alabilmektedirler. Bu nedenle, ilahiyat fakülteleri, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi dış paydaşlarının beklenti ve taleplerini dikkate alarak öğretim programlarını, amaçlarını, misyonlarını ve öğrenci yetiştirme programlarını düzenlemelidir.

Bu çalışmanın amacı, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarına yönelik olarak Diyanet İşleri Başkanlığı personeli, Milli Eğitim Bakanlığı personeli ve toplumun diğer kesimlerinden oluşan dış paydaşların görüş ve beklentilerini belirlemektir. Araştırma kapsamında Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarının dış paydaşlar tarafından nasıl değerlendirildiğinin tespit edilmesi, bununla birlikte dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarından beklentilerinin neler olduğunun ortaya konulması amaçlanmaktadır. Böylece Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarının toplumun farklı kesimleri tarafından nasıl algılandığı ve nasıl değerlendirildiğinin ortaya konulmasıyla birlikte buna uygun stratejiler geliştirilebilir. Bu açıdan bakıldığında araştırmanın, yüksek din öğretimi kurumlarının öğretim programlarını ve toplumsal faaliyetlerini düzenlerken dikkate almaları gereken birtakım hususları belirlemesi açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemlerinden biri olan yakınsayan paralel desen tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunları hakkında genel olarak olumlu bir bakış açısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarının, dış paydaşlar tarafından önemli bir konuma sahip olduğu; bununla birlikte dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarından beklenti içinde oldukları görülmektedir. Bu bağlamda katılımcılar tarafından vurgulanan ilahiyat fakültelerinden alan bilgisi yeterli, genel kültürü iyi, öğretme bilgi ve becerisi gelişmiş,

iletişim becerisi yüksek münevver din görevlilerinin yetiştirilmesi konusu üzerinde önemle durulması gereken hususların başında gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İlahiyat, İlahiyatçı, Mezun, Dış Paydaş.

Abstract

The history of theology faculties in Türkiye dates back to Dârülfünûn, which was established in the early 1900s during the Ottoman period. The first faculty of theology founded during the Republican period was the one affiliated to Dârülfünûn in 1924, yet it was closed in 1933 on various grounds. No higher religious education was offered in Türkiye during the period between 1933 and 1949, when Ankara University Faculty of Theology was founded. In 1959, however, Istanbul Higher Islamic Institute was opened, followed by other Higher Islamic Institutes in different provinces in the subsequent years. In 1982, all bodies of higher religious education were converted into faculties of theology. Later in 1992, the so-called second-generation faculties of theology were opened. Finally, a higher religious education institution has been opened in almost every province of Türkiye since 2012, leading to a rapid increase in their number.

Today, there are higher religious education institutions opened in more than 100 universities with different names, including Faculty of Theology, Faculty of Religious Sciences, Faculty of Islamic Sciences, and International Faculty of Islam and Religious Sciences. In addition, higher religious education is also offered not only in associate degree programs in theology affiliated to the Open Education Faculty but also in Bachelor's Degree Completion Program in Theology (ILITAM) in some universities. Such institutions of higher religious education contribute to the world of science through activities, including but not limited to, scientific publishing, symposiums, workshops, and conferences. They also train religious officials to meet the needs, demands and expectations of the public about religion. Graduates of theology faculties are often employed as imam-hatips, mu'adhdhins, Qur'an instructors, preachers, preacheresses, and muftis in the Presidency of Religious Affairs, as well as teachers in the Ministry of National Education. Therefore, theology faculties need to adapt their curricula, objectives, missions and educational programs by considering the expectations and demands of external stakeholders, such as the Presidency of Religious Affairs and the Ministry of National Education.

The purpose of this study is to explore external stakeholders' opinions about and expectations from Harran University Faculty of Theology and its graduates, particularly those of the staff in the Presidency of Religious Affairs and the Ministry of National Education, along with other members of the society. This study aimed to investigate how Harran University Faculty of Theology and its graduates are perceived by external stakeholders and to reveal their expectations from this faculty and its graduates. Thus, appropriate strategies can be developed after identifying how Harran University Faculty of Theology and its graduates are perceived by various members of the society. Considered from this perspective, the present study is also critical in terms of addressing some of the issues that higher religious education institutions should take into account while designing their curricula and organising their social activities.

The present study was carried out using a convergent parallel design, one of the mixed methods designs in which both quantitative and qualitative research paradigms are used together. The data collected in the present study revealed that external stakeholders have a generally positive perception of both Harran University Faculty of Theology and its graduates. It was found that both the faculty and its

graduates hold an important place based on the perspectives of external stakeholders, who voiced their expectations from this faculty and its graduates. Therefore, as highlighted by the participants, a particularly significant priority for faculties of theology is to train religious officials with sufficient field knowledge, decent world knowledge, advanced expertise, and skills in teaching, along with good communication skills.

Keywords: Religious Education, Theology, Theologians, Graduates, External Stakeholders.

Giriş

Ülkemizde 1900'lü yılların başına kadar yüksek din öğretimi medreseler tarafından sürdürülmekteydi. 1 Eylül 1900'da açılan Dârülfünûn-ı Şahane isimli yükseköğretim kurumu, İlahiyat, Fen ve Edebiyat olmak üzere üç fakülteden oluşmaktaydı.¹ Fen ve Edebiyat şubelerinde eğitim süresi 3 yıl, Ulûm-ı Aliye-i Diniye (İlahiyat) şubesinde ise 4 yıl olarak belirlenmişti.² Söz konusu yükseköğretim kurumu, Cumhuriyet'in kurulmasından sonra 1933 yılına kadar İstanbul Dârülfünûnu adıyla varlığını sürdürmüştü, 1933 yılında yapılan üniversite reformuyla İstanbul Üniversitesi adını alarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.³

1924 yılında Dârülfünûn'da açılan İlahiyat Fakültesi ise yalnızca 9 yıl varlığını sürdürebilmiş, sözü edilen İlahiyat Fakültesi türlü gerekçeler ileri sürülerek 1933 yılına gelindiğinde tamamen kapatılmıştır.⁴ İlahiyat Fakültesi'nin kısa süre içinde kapanmasının başlıca nedenlerinden biri, mezunlarına bir meslek ve geçim imkânı sunmamasıydı. Ayrıca, bu dönemde iktidarın dine ve din eğitime mesafeli bakışının da önemli bir etken olduğu söylenebilir.⁵ 1933 yılından 1949'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi açılana kadar, ülkemizde yüksek din öğretiminden söz etmek mümkün değildir. Ancak, 21 Kasım 1949'da yetişkin ve aydın din adamı ihtiyacını karşılamak amacıyla Ankara Üniversitesi bünyesinde bir İlahiyat Fakültesi kurulmuştur.⁶ Kendisinden toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli din adamlarını yetiştirmesi beklenen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ise açıldığı dönemde bir ilahiyat fakültesinin misyonundan uzak, daha çok bir sosyoloji fakültesi niteliğini taşıyordu ve yalnızca lise mezunlarını kabul ediyordu.⁷

1951'de kurulan İmam-Hatip okulları, 1957-1958 öğretim yılında öğrenci mezun etmeye başladı, ancak bu mezunlar için devam edebilecekleri bir yükseköğretim kurumu mevcut değildi. Zira bu dönemde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yalnızca genel lise

¹ M. Tahir Hatiboğlu, *Türkiye Üniversite Tarihi* (Ankara: Selvi Yayınevi, 1998), 31; Zeki Salih Zengin, *II. Abdülhamit Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi ve Öğretimi 1876-1908*. (Adana : Baki Kitabevi, 2003), 82.

² Osman Nuri Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi* (İstanbul: Osmanbey Matbaası, 1941), 1007.

³ Zeki Salih Zengin, *Medreseden Dârülfünûn'a Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011), 111.

⁴ Mustafa Öcal, "İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (1986), 114.

⁵ Ahmet Koç, "Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 7 (2000), 289.

⁶ Mustafa Çadırcı - Azmi Süslü, *Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1982), 339.

⁷ Mustafa Köylü, "Türkiye'de Din Eğitiminin Meşruiyeti Sorunu", *Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları*, ed. Mustafa Köylü (İstanbul: Dem Yayınları, 2018), 44; Kasım Kocaman, "Türkiye'de Din Hizmetleri Bağlamında Yüksek Din Öğretiminde Meslekî Uygulama", *Turkish Studies (Elektronik)* 14/4 (2019), 2533-2534.

mezunlarını alıyordu.⁸ Bu nedenle, 1959 yılında bugünkü adıyla Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi olan İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü, hem Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ihtiyaç duyduğu nitelikli elemanları hem de Milli Eğitim Bakanlığı'na öğretmen yetiştirmek amacıyla eğitime başlamıştır.

İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nün açılışından sonra, sırasıyla 1962'de Konya'da, 1965'te Kayseri'de, 1966'da İzmir'de, 1969'da Erzurum'da, 1975'te Bursa'da, 1976'da Samsun'da ve son olarak 1980'de Yozgat'ta Yüksek İslam Enstitüleri açılmıştır. Ayrıca, 1971 yılında kurulan Erzurum İslami İlimler Fakültesi, 1972 yılında eğitim-öğretime başlamıştır.⁹ 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından ülke genelinde yaşanan birçok değişiklik yüksek din öğretimi de etkilemiştir. Bu bağlamda 1982 yılında alınan bir kararla, tüm yüksek din öğretimi kurumları ilahiyat fakültelerine dönüştürülmüştür.

1988-1989 öğretim yılından itibaren, özellikle nitelikli din görevlileri yetiştirmek ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görev yapan imam-hatip lisesi ve ilkokul mezunu din görevlilerinin dini bilgi düzeylerini artırmak amacıyla ilahiyat meslek yüksekokulları açılmıştır. Ancak, yaklaşık 10 yıllık bir süreçten ardından, bu okullar 1998-1999 öğretim yılından itibaren öğrenci kabul etmemiştir.¹⁰

Yüksek İslam Enstitülerinin ilahiyat fakültelerine dönüştürülmesinden sonra açılan ilk ilahiyat fakültesi, önceleri Gaziantep Üniversitesine bağlı olarak 1987 yılında açılmış olan ve çalışmanın konusu olan Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'dir. 1992 yılında Harran Üniversitesinin açılmasıyla birlikte söz konusu Fakülte, Harran Üniversitesine bağlanmıştır. 1992 yılından sonra, ikinci nesil olarak nitelenebilecek yeni ilahiyat fakülteleri açılmaya başlamıştır.

1992 yılından 2012 yılına kadar, farklı illerde peyderpey ilahiyat fakülteleri açılmıştır. Ancak, 2012 yılından itibaren ülkemizde yüksek din öğretimi veren kurumların sayısında ciddi bir artış gözlenmiştir. Bu dönemde açılan yüksek din öğretimi kurumları, program ve mezunlarının istihdam alanları açısından herhangi bir farklılık göstermemesine rağmen, İslami İlimler Fakültesi, Dini İlimler Fakültesi, Uluslararası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi gibi farklı isimlerle açılmıştır.¹¹ Bununla birlikte, Açık Öğretim Fakültesi'ne bağlı İlahiyat Ön Lisans Programı ve İlahiyat Lisans Tamamlama (İLİTAM)

⁸ Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2004), 249.

⁹ Bayramali Nazıroğlu, "İlahiyat Fakülteleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *İlahiyat Atlası*, ed. Bayramali Nazıroğlu vd. (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2018), 22.

¹⁰ Bk. İbrahim Kafi Dönmez, "Din Görevlisi Yetiştirmeye Yönelik Yüksek Öğretim Programlarının Önemi ve İlahiyat Meslek Yüksek Okulları Hakkında Bir Değerlendirme", *Din Şûrası (Sempozyum) II* (1995), 68-72; Mehmet Bahçekapılı, *Türkiye'de Din Eğitiminin Dönüşümü (1997-2012)*. (İstanbul : İlke İlim Kültür Eğitim Derneği, 2012), 161.

¹¹ Geniş bilgi için bk. Mustafa Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2015), 389-391; Zeki Salih Zengin, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Gelişimi", *el-Mecelletu'l İlmîyyetu'l-Muhakemetu li-Riaseti's-Şu'uni'd-Diniyyeti't-Turkiyye I/1* (2019), 288; Halit Ev, *Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme* (İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2003), 58-71; Bayramali Nazıroğlu, "İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi ve Sorunları", *Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları*, ed. Mustafa Köylü (İstanbul: Dem Yayınları, 2018), 173-174; Umut Kaya, *Öğrenci Görüşlerine Göre İlahiyat Fakülteleri* (İstanbul : Çamlıca Yayınları, 2020), 20-21; Turgay Gündüz, "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi VII/7* (1998), 543-557.

Programları ile yüksek din öğretimi gerçekleştirilmektedir.¹² Ayrıca 2000'li yıllarda bazı ilahiyat fakültelerinde bulunan, ancak günümüzde bir kısmı varlığını sürdürmeyen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, Uluslararası İlahiyat, Arapça İlahiyat, İngilizce İlahiyat, Dünya Dinleri, Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları, Uluslararası Din Hizmetleri ve Eğitimi gibi çeşitli yüksek din öğretimi programlarından da söz etmek mümkündür.¹³

Günümüzde, benzer eğitim-öğretim yapılarına sahip ancak farklı isimler altında yüzden fazla yüksek din öğretimi kurumu bulunmaktadır.¹⁴ Söz konusu kurumlarda bilimsel yayınlar ve faaliyetler aracılığıyla bilim dünyasına katkı sağlanmakta ve din konusunda toplumun ihtiyaç, talep ve beklentilerini karşılayacak bireyler yetiştirilmektedir. İlahiyat fakültesi mezunları genellikle Milli Eğitim Bakanlığı'nda öğretmen olarak görev almaktadır. Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda imam-hatip, müezzin, Kur'an kursu öğreticisi, vaiz, vaize, müftü gibi çeşitli alanlarda hizmet vermektedirler. Son yıllarda ise Diyanet İşleri Başkanlığı'nda manevi danışmanlık, aile ve dini rehberlik birimleri, cezaevleri, hastaneler, okul öncesi din eğitimi, KYK (Kredi ve Yurtlar Kurumu), huzurevleri gibi yeni hizmet alanları oluşturulmuş ve bu alanlarda personel istihdam edilmeye başlanmıştır.¹⁵

Geniş bir alanda hizmet sunan bireyler yetiştirmek konumunda bulunan ilahiyat fakülteleri yukarıda sözü edilen dış paydaşların taleplerini dikkate alarak buna uygun stratejiler geliştirmek durumundadır. İlahiyat fakültelerinin önemli paydaşlarından olan Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı kendi personellerinde aradıkları genel yeterliklerin yanı sıra bazı özel yeterlikleri de aramaktadırlar. Bu durum, ilahiyat fakültelerinin öğretim programlarını, amaç ve misyonlarını, öğrenci yetiştirme düzenlerini gözden geçirmelerini ve paydaşlarının beklenti ve taleplerini dikkate almalarını gerektirir.

Araştırmanın odak noktası olan Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin resmi web sitesinde fakültenin misyon ve vizyonu sırasıyla şu şekilde belirtilmektedir:¹⁶

Misyon: *“Bir taraftan bilimsel etkinliklerle ilim dünyasına ve insana katkı sağlamak ve toplumun alanımızla ilgili taleplerini karşılamak, diğer taraftan da bireysel ve toplumsal sorunlara çözüm önerebilen, İslam dinini ve diğer dinleri ana kaynaklarına inerek değerlendirme ve yorumlama gücüne sahip, milli ve ahlaki değerlere bağlı, sorumluluk duygusunu haiz, farklılıklara saygılı öğretmenler, din görevlileri ve ilahiyatçılar yetiştirmektir.”*

¹² Bk. Recep Kaymakcan vd., “Paydaşlarına Göre İlahiyat Lisans Tamamlama (İLİTAM) Programının Değerlendirilmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26 (01 Aralık 2013), 71-110; Nurullah Altaş, “Türkiye’de Dinî Yükseköğretim Alanında Uzaktan Eğitimle İlgili Algı Sorunları ve İLİTAM Uygulamaları”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 14/31 (01 Haziran 2016), 7-41.

¹³ Fatih İpek, “Dârülfünûn’dan Günümüze Yüksek Din Öğretimi Müfredatındaki Derslerin Değişimi”, *Sosyopolitik Değişim ve Yüksek Din Öğretimi Müfredatları*, ed. Fatih İpek (İstanbul: Kitap Dünyası, 2023), 73.

¹⁴ “Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi” (Erişim 13 Mayıs 2024); Muzaffer Üzümcü, “İlahiyat Fakülteleri Felsefe ve Din Bilimleri Bölümlerinde Akademik Yapılanma ve Lisansüstü Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme”, *Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi* 3 (15 Mart 2020), 167-192; Kaya, *Öğrenci Görüşlerine Göre İlahiyat Fakülteleri*, 21.

¹⁵ İbrahim Turan, “Türkiye’de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Darulfunun İlahiyat* 37 (2017), 59-77.

¹⁶ <https://ilahiyat.harran.edu.tr/ilahiyat/tr/hakkimizda/misyonampvizyon/> erişim tarihi: 17.01.2024.

Vizyon: “İlahiyat ilimlerinde akademik talepler ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda manevi mirasını dikkate alarak akıl ve bilimin ışığında araştırmalar yapan, yaptığı araştırmalar ve yetiştirdiği ilahiyatçılarla toplumsal, dini, ahlaki, meselelerde İslami ve insani değerlere uygun çözümler üreten, ulusal ve uluslararası düzeyde etkili, saygın bir kurum olmaktır.”

Yukarıdaki misyon ve vizyon ifadelerine bakıldığında, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin hem bilimsel etkinliklerle bilim dünyasına katkı sağlamayı hem de millî ve ahlaki değerlere bağlı, sorumluluk sahibi bireyler yetiştirerek topluma katkı sağlamayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Ayrıca, akademik talepleri ve toplumsal ihtiyaçları göz önünde bulundurarak araştırmalar yapmayı; yetiştirdiği öğrencilerle toplumsal, dini ve ahlaki meselelerde İslami ve insani değerlere uygun çözümler üreterek ulusal ve uluslararası alanda saygın bir kurum olmayı hedeflediği görülmektedir.

1. Araştırmanın Problemi, Amacı ve Önemi

İlahiyat fakülteleri ve mezunları, toplumun hemen her kesimiyle iletişim halinde olabilmekte ve topluma çeşitli kademelerde hizmet sunmaktadırlar. Bu nedenle İlahiyat fakülteleri ve mezunlarının, dış paydaşların gözünde nasıl bir konuma sahip olduğu ve dış paydaşların, ilahiyat fakültesi ve mezunlarından beklentilerinin neler olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Bu bağlamda Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, uzun bir geçmişe ve yeterli sayıda akademisyen ile mezuna sahip olması bakımından, bu tür bir değerlendirme için uygun bir örnek teşkil etmektedir. Dış paydaşların Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarına yönelik görüşleri ile beklentilerini ortaya koymak, fakültenin olumlu yönlerini ve geliştirilmesi gereken alanlarını belirlemeye yardımcı olacaktır. Bu açıdan bakıldığında çalışmanın, ilahiyat fakültelerinin eğitim programlarının tasarlanması, düzenlenmesi ve uygulanması konusunda ilgili kurum ve kuruluşlara rehberlik edecek bir takım somut veriler sunması açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

İlahiyat fakültelerinin faaliyetlerini etkileyen ve aynı zamanda söz konusu fakültelerin faaliyetlerinden etkilenen dış paydaşlar arasında Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kamu kurumları ile çeşitli sivil toplum örgütleri bulunmaktadır.¹⁷ Bu nedenle, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarının dış paydaşlar tarafından nasıl değerlendirildiği ve dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarından beklentilerinin neler olduğunun ortaya konulması önem arz etmektedir. Bu sayede, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarının toplumun farklı kesimleri tarafından nasıl algılandığı ve değerlendirildiği ortaya konularak buna uygun stratejiler geliştirilebilir. Bu açıdan bakıldığında yüksek din öğretimi kurumlarının toplumun dini ihtiyaçlarına daha etkili bir biçimde cevap verebilecek şekilde öğretim programları hazırlamaları ve toplumsal birtakım faaliyetleri düzenlerken göz önüne almaları gereken birtakım önerileri ortaya koyması açısından da araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın temel amacı, Diyanet İşleri Başkanlığı personeli, Milli Eğitim Bakanlığı personeli ve toplumun diğer kesimlerinden oluşan dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarına ilişkin bakış açılarını ve beklentilerini ortaya koymaktır.

¹⁷ Kasım Kocaman, “Paydaş Olarak Öğrencilerinin Gözünden KDP İslami İlimler Fakültesi: Bir Swot Analizi”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 1/53 (25 Mart 2022), 234.

Bu temel amaç doğrultusunda, aşağıdaki soruların cevapları araştırılacaktır:

- Dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesine yönelik bakışları nasıldır?
- Dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden beklentileri nelerdir?
- Dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarına yönelik bakışları nasıldır?
- Dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarından beklentileri nelerdir?
- Dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarına yönelik bakışları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
- Dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarına yönelik bakışları çalıştıkları kuruma göre farklılık göstermekte midir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemi tercih edilmiş olup, bu bağlamda *yakınsayan paralel desen* kullanılmıştır. Sözü edilen araştırma modelinde, nicel ve nitel veriler bir arada toplanır ve toplanan veriler araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilerek yorumlanır.¹⁸ Araştırmanın nicel boyutunda, betimsel araştırma yöntemlerinden biri olan *tarama modeli* kullanılmıştır. *Tarama modeli*, geçmişteki veya mevcut durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu modelde, araştırmaya konu edilen olay, birey veya nesne olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır.¹⁹ Araştırmanın nitel boyutunda ise *fenomenoloji deseni* tercih edilmiştir. Fenomenoloji deseni, kişilerin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşadıkları deneyimlerin ortak anlamını ortaya çıkarmayı amaçlar. Sözü edilen desende amaç, belli bir olayı veya olguyu (fenomeni) derinlemesine yaşayan bireylerin deneyimlerini anlamaya çalışmaktır.²⁰

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, Şanlıurfa'da ikamet eden Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dış paydaşları²¹ oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu evreni temsil ettiği düşünülen 376 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan kadın katılımcı sayısı 99, erkek katılımcı sayısı ise 277'dir. Araştırmaya katılanların meslek gruplarına göre dağılımı ise, Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan 223 kişi (140 imam, 52 Kur'an kursu öğreticisi, 20 müezzin, 7 vaiz/vaize ve 4 müftü); Milli Eğitim Bakanlığı'ndan 114 kişi (89 öğretmen, 14 müdür ve 11 müdür yardımcısı); diğer meslek gruplarından ise 39 kişi (14 memur, 10 esnaf, 4 doktor, 4 ev hanımı ve 7 serbest meslek sahibi) katılmıştır. İlahiyat fakültesi mezunlarının

¹⁸ John W. Creswell - J. David Creswell, *Araştırma Tasarımı - Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, çev. Engin Karadağ, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021), 217.

¹⁹ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010), 77.

²⁰ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Selçuk Beşir Demir - Mesut Bütün (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2021), 79.

²¹ Diyanet İşleri Başkanlığı personeli, Milli Eğitim Bakanlığı personeli ve Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu ve/veya mezunları ile teması olan farklı meslek gruplarından bireyler.

istihdam alanları genellikle Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı olduğundan, katılımcıların çoğunluğu bu kurumlardan seçilmiştir.

Araştırma kapsamında örneklem seçiminde *ölçüt (kriter) örnekleme* yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, önceden belirlenen bazı kriterleri karşılayan durumların seçilmesini kapsar. Bu durumda kriter veya kriterler araştırmacı tarafından belirlenir.²² Bu bağlamda katılımcıların Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunları hakkında sağlıklı bir fikir sahibi olmalarını ve değerlendirme yapabilmelerini sağlamak amacıyla örneklem seçiminde, katılımcıların Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu olması veya en az bir Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezununu tanıyor olmaları kriter olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Dağılımı

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Kadın	99	26,3
	Erkek	277	73,7
	Toplam	376	100
Görev Yaptığı Kurum	Diyanet İşleri Başkanlığı	223	59,3
	Milli Eğitim Bakanlığı	114	30,3
	Diğer	39	10,4
	Toplam	376	100

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Sözü edilen anket formu, Likert tipi sorular ve bir açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunları hakkında dış paydaşların görüşlerini almak üzere 13 tane ifade hazırlanmış, her bir katılımcının söz konusu ifadelerle katılma durumlarını gösteren “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birini işaretleyerek cevap vermesi istenmiştir. Araştırmanın nitel boyutuyla ilgili olarak ise bir adet açık uçlu soru sorularak dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarına ilişkin görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Söz konusu anketler, katılımcılara çevrimiçi olarak ulaştırılmış ve soruları yanıtlamaları istenmiştir.

Anket formunda katılımcıları tanımlayıcı kişisel herhangi bir bilgi talep edilmemiş olup raporlama aşamasında Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3, vb. şeklinde kodlamalar yapılarak bulgular sunulmuştur.

Anketin güvenilirliğine ilişkin olarak, Likert tipindeki 13 maddeden ilk dokuzu Fakülte ile ilgili olup, söz konusu maddelerin Cronbachs’ Alpha değeri ,948 olarak bulunmuştur. Mezunlarla ilgili olan dört maddenin Cronbachs’ Alpha değeri ise ,882

²² Michael Quinn Patton, Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2018), 238.

olarak bulunmuştur. ,70 ve üzeri değerler güvenilirlik bakımından yeterli görüldüğü için²³ ölçme aracımızın güvenilir olduğu söylenebilir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın uygulanması için öncelikle etik kurul izni alınmıştır. Bu bağlamda Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu tarafından 16.06.2023 tarihinde verilen 237172 sayılı izinle birlikte veri toplama işlemine başlanmıştır. Verilerin toplanmasında çevrimiçi form kullanılmıştır.

Çalışmada elde edilen verilerin analizinde *SPSS 21 (Statistical Package for the Social Sciences)* programı kullanılmıştır. Frekans ve yüzde gibi betimsel analizlerin yanı sıra madde bazında cinsiyete ve çalışılan kuruma göre katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için *İki Değişken İçin Ki-Kare Testi* uygulanmıştır. Ki-kare testi yapıldıktan sonra anlamlı farklılık ortaya çıkması durumunda, söz konusu farklılığın kaynağını belirlemek için *Post Hoc* testi yapılmıştır.²⁴ *Post Hoc* testinde, anlamlılık düzeyinin tespit edilmesinde *Tip I hata oranını* kontrol altına almak amacıyla *Bonferroni* düzeltmesi gerçekleştirilmiştir.²⁵ *İki Değişken İçin Ki-Kare Testinde*, beklenen değeri 5'in altında olan kategorilerin sayısı, toplam kategori sayısının %20'sini geçmemelidir.²⁶ Yapılan testlerde bu kriter dikkate alınmış olup böyle bir durumla karşılaşmamıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen nitel verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemde, araştırma kapsamında toplanan veriler, daha önce belirlenen temalara göre özetlenir ve değerlendirilir. Ayrıca görüşme yapılan ya da gözlenen katılımcıların düşüncelerini etkili bir şekilde sunmak amacıyla birebir aktarımlara yer verilir. Bu analizin amacı, bulguları yorumlanmış ve organize bir biçimde okuyucuya sunmaktır.²⁷

3. Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bulguları, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mezunları* başlıkları altında incelenip yorumlanmıştır.

3.1. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesine İlişkin Bulgular

Katılımcıların "*Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, paydaşlarının beklentilerine önem vermektedir*" ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 2'de sunulmuştur.

²³ Şener Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (Ankara: Pegem Akademi, 2012), 171.

²⁴ T. Mark Beasley - Randall E. Schumacker, "Multiple Regression Approach to Analyzing Contingency Tables: Post Hoc and Planned Comparison Procedures", *The Journal of Experimental Education* 64/1 (Ekim 1995), 79-93.

²⁵ Bk. Andy P. Field, *Discovering statistics using SPSS* (Los Angeles: SAGE Publications, 2009), 782; Julie Pallant, *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS for Windows* (Maidenhead: Open University Press, 2007), 228.

²⁶ Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 145.

²⁷ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 239.

Tablo 2. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, paydaşlarının beklentilerine önem vermektedir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	41	10,9
Katılıyorum	157	41,8
Kararsızım	110	29,3
Katılmıyorum	53	14,1
Kesinlikle Katılmıyorum	15	4
Toplam	376	100

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların %10,9'u "kesinlikle katılıyorum", %41,8'i "katılıyorum", %29,3'ü ise "kararsızım" yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %14,1'i "katılmıyorum" şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %4'ü ise "kesinlikle katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%52,7), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, paydaşlarının beklentilerine önem veren bir fakülte olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin, paydaşlarının beklentilerine önem verip vermediklerine yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir. Fakat katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(8, n=376)=18.723, p<.001, V=.158$]. Katılımcıların görev yaptıkları kuruma göre anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere yapılan *post hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlarda "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=11) beklenen değerden (n=4.3) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, paydaşlarının beklentilerine önem vermesi bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

K67 kodlu katılımcı konu ile ilgili İlahiyat Fakültesinden beklentilerini şu ifadelerle açıklamıştır: "İlahiyat Fakültesi daha çok toplumla iç içe olmalı. İlahiyat Fakültesi akademisyenlerinin daha fazla camide, kürsüde, minberde bulunup halka rehberlik etmeleri gerekmektedir. Ayrıca akademisyenlerin olabildiğince hayatın farklı alanlarında konferans ve seminerlerle insanları din konusunda aydınlatmaları gerekmektedir." K244 kodlu katılımcı ise: "Topluma yönelik din hizmetlerinde istenen verimliliğin elde edilebilmesi adına İlahiyat Fakültesinin, Müftülük ile daha fazla ve daha etkili iş birliği yapmaları gerekiyor." şeklindeki ifadesi ile İlahiyat Fakültesi ile Müftülük arasında işbirliğinin önemine dikkat çekmiştir. K240 kodlu katılımcı da İlahiyat Fakültesinin, paydaş kurumlarla projeler geliştirip uygulamaları gerektiğini şu ifadelerle dile getirmiştir: "İlahiyat Fakültesi, Müftülük, Milli Eğitim Müdürlüğü gibi paydaş kurumlarla birlikte öncelikle toplumun dini hayatına katkı sunacak projeler geliştirip uygulamalı. Ayrıca ilimizin manevi ve ahlaki gelişimi için ilgili kurumlarla aktif bir biçimde sürekli olarak iletişim ve çalışma halinde olmalı."

Katılımcıların “Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi eğitim-öğretim faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütmektedir” ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi eğitim-öğretim faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütmektedir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	51	13,6
Katılıyorum	162	43,1
Kararsızım	101	26,9
Katılmıyorum	50	13,3
Kesinlikle Katılmıyorum	12	3,2
Toplam	376	100

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların %13,6’sı “kesinlikle katılıyorum”, %43,1’i “katılıyorum”, %26,9’u ise “kararsızım” yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %13,3’ü “katılmıyorum” şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %3,2’si ise “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%56,7), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, eğitim-öğretim faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürüten bir fakülte olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcılara göre Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin eğitim-öğretim faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütüp yürütmediğine yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir. Fakat katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(8, n=376)=18.188, p<.001, V=.156$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere uygulanan *post hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlarda “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=12) beklenen değerden (n=5.3) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, eğitim-öğretim faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütmesi bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

K355 kodlu katılımcı konuya yönelik: “Fakülteden, topluma faydalı ve önceliği eğitim olan insanlar yetiştiriliyor” ifadesini kullanırken, K1 kodlu katılımcı da İlahiyat Fakültesinin eğitim-öğretim faaliyetleri hakkında şu şekilde düşünmektedir: “Çok kaliteli eğitim yapan bir fakültedir.” K156 kodlu katılımcı ise İlahiyat Fakültesinde öğrencilerin akademik anlamda iyi yetiştirildiklerini düşünmektedir: “Özellikle öğrencilerin akademik olarak kaliteli yetiştirildiklerini düşünüyorum.”

Katılımcıların “Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi araştırma-geliştirme faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütmektedir.” ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi araştırma-geliştirme faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütmektedir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	45	12
Katılıyorum	147	39,1
Kararsızım	119	31,6
Katılmıyorum	51	13,6
Kesinlikle Katılmıyorum	14	3,7
Toplam	376	100

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların %12'si "*kesinlikle katılıyorum*", %39,1'i "*katılıyorum*", %31,6'sı ise "*kararsızım*" yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %13,6'sı "*katılmıyorum*" şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %3,7'si ise "*kesinlikle katılmıyorum*" yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%51,1), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, araştırma-geliştirme faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürüten bir fakülte olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin araştırma-geliştirme faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütüp yürütmediğine yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir. Fakat katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(8, n=376)=16.007, p<.001, V=.146$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere uygulanan *post hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlarda "*kesinlikle katılıyorum*" şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=10) beklenen değerden (n=4.7) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, araştırma-geliştirme faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütmesi bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

Katılımcıların "*Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi toplumsal katkı faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütmektedir*" ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi toplumsal katkı faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütmektedir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	41	10,9
Katılıyorum	127	33,8
Kararsızım	130	34,6
Katılmıyorum	63	16,8

Kesinlikle Katılmıyorum	15	4
Toplam	376	100

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların %10,9'u "kesinlikle katılıyorum", %33,8'si "katılıyorum", %34,6'sı ise "kararsızım" yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %16,8'si "katılmıyorum" şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %4'ü ise "kesinlikle katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%44,7), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, toplumsal katkı faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürüten bir fakülte olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin toplumsal katkı faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütüp yürütmediğine yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir. Fakat katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(8, n=376)=31.399, p<.001, V=.204$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere yapılan *post hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığında çalışan paydaşlardan "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=15) beklenen değerden (n=24.3) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığında çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, toplumsal katkı faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütüp yürütmemesi bakımından beklediği kadar yeterli görmedikleri söylenebilir. Öte yandan Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlardan "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=13) beklenen değerden (n=4.3) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, toplumsal katkı faaliyetlerini nitelikli bir biçimde yürütüp yürütmemesi bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

K97 kodlu katılımcı konuya ilişkin beklentilerini şu ifadelerle dile getirmiştir: "İlahiyat fakültesi hocalarının toplumla daha çok iç içe olmaları gerektiğini düşünüyor. Üniversite hocaları camilerde, okullarda, toplumun farklı alanlarında halkla beraber olup insanlara din konusunda rehberlik etmeliler."

Katılımcıların "Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi uluslararasılaşmaya önem veren bir fakültedir" ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi uluslararasılaşmaya önem veren bir fakültedir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	35	9,3
Katılıyorum	128	34
Kararsızım	143	38
Katılmıyorum	50	13,3
Kesinlikle Katılmıyorum	20	5,3
Toplam	376	100

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların %9,3'ü "kesinlikle katılıyorum", %34'ü "katılıyorum", %38'i ise "kararsızım" yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %13,3'ü "katılmıyorum" şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %5,3'ü ise "kesinlikle katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%43,3), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, uluslararasılaşmaya önem veren bir fakülte olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin uluslararasılaşmaya önem veren bir fakülte olup olmadığına yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından da anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Konuya dair K67 kodlu katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır: "İlahiyat Fakültesi akademisyenlerinin daha araştırmacı olmaları, uluslararası yayınlar yapmaları ve etkinlikler düzenlemeleri gerekir. İlahiyat Fakültesi Mısır, Ürdün, Pakistan, Hindistan, Endonezya ve diğer ülkelerde bulunan üniversiteler ile işbirliği yapmalı. Ayrıca Erasmus, Mevlana, Farabi gibi öğrenci değişim programları düzenleyerek öğrencilerin, dünyanın farklı üniversitelerine gitmelerine fırsatlar sunulmalı. Böylece öğrencilerin ufuklarının daha fazla açılması sağlanmalıdır. Bunun yanında özellikle ehlisünnet akidesine sahip üniversitelerden misafir hocalar ile görüş alışverişi yapılarak yeni eğitim-öğretim modelleri geliştirilmelidir."

Katılımcıların "Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yenilikçi ve işbirliğine açık bir fakültedir" ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yenilikçi ve işbirliğine açık bir fakültedir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	43	11,4
Katılıyorum	145	38,6
Kararsızım	109	29
Katılmıyorum	56	14,9
Kesinlikle Katılmıyorum	23	6,1
Toplam	376	100

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların %11,4'ü "kesinlikle katılıyorum", %38,6'sı "katılıyorum", %29'u ise "kararsızım" yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %14,9'u "katılmıyorum" şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %6,1'i ise "kesinlikle katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%50), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, yenilikçi ve işbirliğine açık bir fakülte olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin yenilikçi ve işbirliğine açık bir fakülte olup olmadığına yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir.

Fakat katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(8, n=376)=17.919, p<.05, V=.154$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere uygulanan *post hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlardan “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=11) beklenen değerden (n=4.5) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, yenilikçi ve işbirliğine açık bir fakülte olması bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

K7 kodlu katılımcı Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin yeniliklere açık ve kendini geliştirmeye çalışan bir fakülte olduğunu düşünmektedir: “*İlahiyat Fakültesi yeniliklere açık ve kendini geliştirmeye çalışan bir fakültedir.*” K359 kodlu katılımcı ise konuya dair beklentilerini şu şekilde ifade etmektedir: “*İlahiyat Fakültesinin, başta temel İslam alanında yeterli donanıma sahip ve güncel gelişmeleri de takip ederek günümüz modern bilimleri bakımından yetkin öğrenciler yetiştirmesi gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca İlahiyat Fakültesi, halk ile iç içe olup topluma yönelik faydalı faaliyetlerde bulunmalı ve şehirdeki kamu ve sivil kuruluşlarla işbirliği halinde bilhassa gençlere yönelik faaliyetler düzenlemelidir. Zira günümüzde gençlerin birtakım yanlış akımlara yöneldikleri görülmektedir. Buna yönelik çalışmaların yapılması gerekiyor.*”

Katılımcıların “*Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi topluma katkı sağlayacak araştırmacı, girişimci, yeni fikirlere açık öğrenciler yetiştiren bir fakültedir*” ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi topluma katkı sağlayacak araştırmacı, girişimci, yeni fikirlere açık öğrenciler yetiştiren bir fakültedir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	45	12
Katılıyorum	146	38,8
Kararsızım	105	27,9
Katılmıyorum	59	15,7
Kesinlikle Katılmıyorum	21	5,6
Toplam	376	100

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların %12’si “*kesinlikle katılıyorum*”, %38,8’i “*katılıyorum*”, %27,9’u ise “*kararsızım*” yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %15,7’si “*katılmıyorum*” şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %5,6’sı ise “*kesinlikle katılmıyorum*” yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%50,8), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, topluma katkı sağlayacak araştırmacı, girişimci, yeni fikirlere açık öğrenciler yetiştiren bir fakülte olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin topluma katkı sağlayacak araştırmacı, girişimci, yeni fikirlere açık öğrenciler yetiştiren bir fakülte olup olmadığına yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit

etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir. Fakat katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(8, n=376)=25.823$, $p<.05$, $V=.185$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere uygulanan *post-hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlarda “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı ($n=13$) beklenen değerden ($n=4.7$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir ($p<.003$). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, topluma katkı sağlayacak araştırmacı, girişimci, yeni fikirlere açık öğrenciler yetiştiren bir fakülte olması bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

Konuya ilişkin K302 kodlu katılımcı, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin topluma katkı sunmaya çalışan bir kurum olduğunu düşünmektedir: “*Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi topluma katkı sunma ve iyi öğrenciler yetiştirme gayreti taşıyan güzel bir eğitim yuvasıdır.*” K80 kodlu katılımcının da konu ile ilgili olumlu düşünceleri şu şekildedir: “*İlahiyat Fakültesi mezunları, vazife ahlaki edinmiş ve toplumsal alanda hizmet üretmeye çalışan çok iyi eğitim almış kişilerdir.*” K80 kodlu katılımcının aksine K197 kodlu katılımcı ise ilahiyat fakültesinden mezun tanıdıkları olduğunu, sözü edilen konuda yetersiz kaldıklarını düşünmekte ve bu konu ile ilgili beklentilerini şöyle ifade etmektedir: “*Mezun olan arkadaşlarımız var pasifler. İlahiyat Fakültesi daha dinamik, toplumun sorunlarını daha çok önemseyen, bu konuda çareler arayan topluma önderlik yapacak ve toplumu din konusunda aydınlatacak bireyler yetiştirmeli. Buna yönelik faaliyetler düzenlenmeli.*”

Katılımcıların “*Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi düzenlemekte olduğu eğitimler, seminerler, sempozyumlar vb. etkinlikler ile toplumsal gelişime önemli ölçüde katkı sağlayan bir fakültedir*” ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi düzenlemekte olduğu eğitimler, seminerler, sempozyumlar vb. etkinlikler ile toplumsal gelişime önemli ölçüde katkı sağlayan bir fakültedir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	49	13
Katılıyorum	147	39,1
Kararsızım	99	26,3
Katılmıyorum	64	17
Kesinlikle Katılmıyorum	17	4,5
Toplam	376	100

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların %13’ü “*kesinlikle katılıyorum*”, %39,1’i “*katılıyorum*”, %26,3’ü ise “*kararsızım*” yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %17’si “*katılmıyorum*” şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %4,5’i ise “*kesinlikle katılmıyorum*” yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%52,1), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini,

düzenlemekte olduğu eğitimler, seminerler, sempozyumlar vb. etkinlikler ile toplumsal gelişime önemli ölçüde katkı sağlayan bir fakülte olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin düzenlemekte olduğu eğitimler, seminerler, sempozyumlar vb. etkinlikler ile toplumsal gelişime önemli ölçüde katkı sağlayan bir fakülte olup olmadığına yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* sonucuna göre, ele alınan bağımsız değişken bakımından anlamlı farklılık bulunmuştur [$\chi^2(4, n=376)=9.894, p<.05, V=.162$]. Anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu incelemek üzere yapılan *post-hoc testi* sonucuna göre kadın katılımcılardan “katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=49) beklenen değerden (n=38.7) daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre kadın katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin düzenlemekte olduğu eğitimler, seminerler, sempozyumlar vb. etkinlikler ile toplumsal gelişime önemli ölçüde katkı sağlayan bir fakülte olması bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

Katılımcı görüşlerinin, aynı konuda çalışılan kurum bakımından da anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir [$\chi^2(8, n=376)=16.565, p<.005, V=.148$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere yapılan *post-hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlarda “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=12) beklenen değerden (n=5.1) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, düzenlemekte olduğu eğitimler, seminerler, sempozyumlar vb. etkinlikler ile toplumsal gelişime önemli ölçüde katkı sağlayan bir fakülte olması bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

K163 kodlu katılımcı konu ile ilgili olarak Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden tanıdığı kişilerin gayretli olduklarından söz etmektedir: “İlahiyat Fakültesinden tanıdıklarım, toplumu din konusunda aydınlatmak konusunda gayretli, yardım sever ve ilimlerinin zekâtını vermeye çalışan kimselerdi.” K240 kodlu katılımcı ise bu konudaki beklentilerini şu şekilde dile getirmiştir: “Akademik personelin okullarda, kurslarda ve camilerde aktif görev alması gerekir.”

Katılımcıların “Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Şanlıurfa halkının dinî, sosyal ve kültürel yaşamı üzerinde olumlu katkılar sağlayan bir fakültedir” ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Şanlıurfa halkının dinî, sosyal ve kültürel yaşamı üzerinde olumlu katkılar sağlayan bir fakültedir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	46	12,2
Katılıyorum	152	40,4
Kararsızım	91	24,2
Katılmıyorum	64	17
Kesinlikle Katılmıyorum	23	6,1
Toplam	376	100

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların %12,2'si “kesinlikle katılıyorum”, %40,4'ü “katılıyorum”, %24,2'si ise “kararsızım” yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %17'si “katılmıyorum” şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %6,1'i ise “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%52,6), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, Şanlıurfa halkının dinî, sosyal ve kültürel yaşamı üzerinde olumlu katkılar sağlayan bir fakülte olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin, Şanlıurfa halkının dinî, sosyal ve kültürel yaşamı üzerinde olumlu katkılar sağlayan bir fakülte olup olmadığına yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir. Fakat katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(8, n=376)=19.359$, $p<.05$, $V=.160$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere uygulanan *post-hoc testi* sonucuna Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlarda “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı ($n=12$) beklenen değerden ($n=4.8$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir ($p<.003$). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, Şanlıurfa halkının dinî, sosyal ve kültürel yaşamı üzerinde olumlu katkılar sağlayan bir fakülte olması bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

Konu ile ilgili K32 kodlu katılımcı Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin paydaşlarla daha fazla etkileşim halinde bulunup topluma yönelik daha fazla hizmetler üretmesi gerektiğini ifade etmiştir: “*İl Müftülüğü ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile daha çok dirsek temasına geçmeli ve birlikte çeşitli hizmetler ortaya koymalıdır. Sonuçta bu il bizim, bu Fakülte bizim, daha iyi olması bizi sevindirir ve onurlandırır. Öğretim üyeleri de halkla daha fazla bir araya gelmelidir.*” Aynı şekilde K193 kodlu katılımcı İlahiyat Fakültesinden beklentisini şu şekilde dile getirmiştir: “*Fakültenin halka, özellikle gençlere dini konuda daha aktif hizmet etmesini bekliyoruz*”

3.2. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mezunlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların “*Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunları alan bilgisi, yönünden yeterlidir*” ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunları alan bilgisi, yönünden yeterlidir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	46	12,2
Katılıyorum	150	39,9
Kararsızım	87	23,1
Katılmıyorum	81	21,5
Kesinlikle Katılmıyorum	12	3,2
Toplam	376	100

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların %12,2'si “kesinlikle katılıyorum”, %39,9'u “katılıyorum”, %23,1'i ise “kararsızım” yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %21,5'i “katılmıyorum” şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %3,2'si ise “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%52,1), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını, alan bilgisi bakımından yeterli gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını alan bilgisi yönünden yeterli bulup bulmadıklarına yönelik görüşlerinin cinsiyete ve çalışılan kuruma göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, cinsiyete göre herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ancak katılımcıların görev yaptıkları kurumun anlamlı bir farklılığa yol açtığı tespit edilmiştir [$\chi^2(8, n=376)=45.759, p<.05, V=.247$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere gerçekleştirilen *post-hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığında çalışıp bu soruya “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=16) beklenen değerden (n=27.3) düşük olup; “katılmıyorum” cevabını verenlerin sayısı (n=63) beklenen değerden (n=48) yüksek bulunmuştur. Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığında çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını alan bilgisi yönünden beklendiği kadar yeterli görmedikleri söylenebilir. Öte yandan Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlardan “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=15) beklenen değerden (n=4.8) daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını alan bilgisi bakımından beklenenden daha yeterli gördükleri söylenebilir.

Konuya ilişkin olarak K375 kodlu katılımcı Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarının mesleklerini etkili bir biçimde icra edebilmeleri için alan bilgisi bakımından daha fazla kendilerini geliştirmeleri gerektiğini şu cümlelerle dile getirmektedir: “*İlahiyat Fakültesi mezunları, alan bilgisi bakımından kendilerini daha fazla geliştirmelidirler. Bu bağlamda Kur'an ve Hadis başta olmak üzere Kelam, Fıkıh gibi temel İslam alanında donanımlı olmaları gerekmektedir. Ayrıca İslam Felsefesi, Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi, Din Eğitimi, Dinler Tarihi gibi alanlarda da yeteri düzeyde donanımlı olmalı ki mesleklerini etkili bir biçimde icra edebilsinler.*” K247 kodlu katılımcı ise ilahiyat fakültesi mezunlarının alan bilgisi yanında Arapça bakımından da yetkin olmaları gerektiğine vurgu yapmıştır: “*Bence, İlahiyat fakültesinden mezun bir kimsenin, alanında yeterli seviyede bilgi sahibi olmasının yanı sıra, Arapça'yı da iyi bilmesi gerekir.*”

Katılımcıların “Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunları genel kültür yönünden yeterlidir” ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunları genel kültür yönünden yeterlidir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	47	12,5
Katılıyorum	139	37
Kararsızım	99	26,3

Katılmıyorum	74	19,7
Kesinlikle Katılmıyorum	17	4,5
Toplam	376	100

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların %12,5'i "kesinlikle katılıyorum", %37'si "katılıyorum", %26,3'ü ise "kararsızım" yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %19,7'si "katılmıyorum" şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %4,5'i ise "kesinlikle katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%49,5), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını, genel kültür bakımından yeterli gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını genel kültür yönünden yeterli bulup bulmadıklarına yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir. Fakat katılımcıların görev yaptıkları kuruma göre anlamlı bir farklılığın ortaya çıktığı tespit edilmiştir [$\chi^2(8, n=376)=18.415, p<.05, V=.156$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere yapılan *post-hoc* testi sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışıp bu soruya "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=12) beklenen değerden (n=4.9) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını genel kültür bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

Konuya dair, K358 kodlu katılımcı tanımış olduğu İlahiyat Fakültesi mezunlarının yetenekli ve kültürlü olduklarına şu cümle ile işaret etmiştir: "İlahiyat Fakültesinden mezun tanıdıklarım var, çok kapasiteli ve kültürlü olduklarını düşünüyorum." K359 kodlu katılımcı ise: "Fakülte mezunları alan bilgisi, genel kültür, öğretme bilgi ve becerisi yönünden kendilerini daha fazla geliştirmeliler. Bununla birlikte günümüz modern bilimlerini de yakından takip ederek din ilimleri ile modern ilimleri birleştirip topluma faydalı olmak noktasında gayret göstermeliler." ifadeleri ile ilahiyat fakültesi mezunlarının alan bilgisinin yanı sıra genel kültür bakımından kendilerini daha fazla geliştirmeleri gerektiğine vurgu yapmıştır. K362 kodlu katılımcı da İlahiyat Fakültesi mezunlarının alan bilgisi yanında 21. yüz yıl becerilerine sahip olmaları gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir: "Bir ilahiyat mezunu, İslami ilimler alanında donanımlı, güncel konularda da bilgi sahibi olmalı ve 21. yüzyıl becerilerine sahip olmalı." K44 kodlu katılımcı ise: "Okulda verilen bilgilerle yetinmeyip doğru okumalarla kendilerini sürekli olarak yenilemeleri ve genel kültürlerini geliştirmeleri gerekmektedir." ifadesi ile ilahiyat fakültesi mezunlarının genel kültür bakımından kendilerini sürekli geliştirmeleri gerektiğine vurgu yapmıştır.

Katılımcıların "Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunları pedagojik formasyon (öğretme bilgi ve becerisi) yönünden yeterlidir" ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeler dağılımları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunları pedagojik formasyon (öğretmenlik meslek bilgisi ve becerisi) yönünden yeterlidir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	47	12,5
Katılıyorum	163	43,4
Kararsızım	102	27,1
Katılmıyorum	52	13,8
Kesinlikle Katılmıyorum	12	3,2
Toplam	376	100

Tablo 13 incelendiğinde katılımcıların %12,5'i "kesinlikle katılıyorum", %43,4'ü "katılıyorum", %27,1'i ise "kararsızım" yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %13,8'i "katılmıyorum" şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %3,2'si ise "kesinlikle katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%55,9), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını, pedagojik formasyon bakımından yeterli gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını pedagojik formasyon yönünden yeterli bulup bulmadıklarına yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* sonucuna göre, ele alınan bağımsız değişken bakımından anlamlı farklılık bulunmuştur [$\chi^2(4, n=376)=13.337, p<.05, V=.188$]. Cinsiyete göre anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere uygulanan *post hoc testi* sonucuna göre kadın katılımcı olup bu soruya "katılıyorum" şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=56) beklenen değerden (n=42.9) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.005). Buna göre kadın paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını pedagojik formasyon (öğretme bilgi ve becerisi) bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir. Bununla birlikte katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından da anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [$\chi^2(8, n=376)=25.352, p<.05, V=.184$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere yapılan *post hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığında çalışan paydaşlarda "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=18) beklenen değerden (n=27.9) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığında çalışan paydaşların, mezunları pedagojik formasyon bakımından beklediği kadar yeterli görmedikleri söylenebilir. Öte yandan Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlardan olup bu soruya "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=12) beklenen değerden (n=4.9) daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.005). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını pedagojik formasyon bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

Konuyla ilgili olarak, K132 kodlu katılımcı, ilahiyat fakültesi mezunu birinden beklentilerini sıralarken örnek kişilik, idealist bir birey olması yanında öğretme bilgi ve becerisi bakımından da yeterli donanıma sahip olması gerektiğine şu cümlelerle işaret etmiştir: "Bir ilahiyatçı, İslam dinin emrettiği güzel ahlakı haliyle gösteren, idealist ve

mesleğine âşık biri olmalıdır. Aynı zamanda bir ilahiyatçı iyi bir alan bilgisinin yanı sıra belki de bundan daha da önemlisi bu bilgileri nasıl sunacağına bilgisine sahip olması gerektiğini düşünüyorum.”

Katılımcıların “Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarının toplum ile iletişim kurma becerileri yeterlidir.” ifadesine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarının toplum ile iletişim kurma becerileri yeterlidir.

	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	55	14,6
Katılıyorum	156	41,5
Kararsızım	90	23,9
Katılmıyorum	62	16,5
Kesinlikle Katılmıyorum	13	3,5
Toplam	376	100

Tablo 14 incelendiğinde katılımcıların %14,6’sı “kesinlikle katılıyorum”, %41,5’i “katılıyorum”, %23,9’u ise “kararsızım” yanıtını verdiği görülmektedir. Öte yandan katılımcıların %16,5’i “katılmıyorum” şeklinde görüş belirtirken katılımcıların yalnızca %3,5’si ise “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%56,1), Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını, toplum ile iletişim kurma becerileri bakımından yeterli gördükleri söylenebilir.

Katılımcıların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarının toplum ile iletişim kurma becerileri bakımından yeterli bulup bulmadıklarına yönelik görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere uygulanan *iki değişken için ki-kare testi* neticesinde, ele alınan bağımsız değişken açısından herhangi bir anlamlı fark bulunmadığı gözlenmiştir. Fakat katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(8, n=376)=33.006, p<.05, V=.210$]. Katılımcıların görev yaptıkları kurum bakımından anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu belirlemek üzere uygulanan *post-hoc testi* sonucuna göre Diyanet İşleri Başkanlığında çalışan paydaşlardan “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=19) beklenen değerden (n=32.6) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığında çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını toplum ile iletişim kurma becerileri bakımından beklediği kadar yeterli görmedikleri söylenebilir. Öte yandan Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşlardan “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap veren katılımcı sayısı (n=15) beklenen değerden (n=5.7) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (p<.003). Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda çalışan paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunlarını toplum ile iletişim kurma becerileri bakımından beklenenden daha yeterli buldukları söylenebilir.

K19 kodlu katılımcı İlahiyat Fakültesi mezunlarından konuya dair beklentilerini şu cümlelerle dile getirerek iletişim boyutuna vurgu yapmıştır: “İnsanlarla iletişim konusunda

Peygamberimizi kendilerine örnek almalılar diye düşünüyorum. Bir imam, bir din dersi öğretmeni öncelikle sevgi, saygı, merhamet, hoşgörü gibi temel ahlaki değerlere sahip, gönlü geniş ve herkes ile iletişim kurabilen bir kişiliğe sahip olmalıdır. Olaylara çok yönlü bakabilen, farklı görüşlere karşı hoşgörülü olmalı. Ayrıca ilahiyatçı bir kimseden iman, ibadet ve ahlak bütünlüğüne sahip, giyim kuşamına, söz ve davranışlarına dikkat eden, her haliyle örnek bir kişi olmasını beklerim.”

Tartışma ve Sonuç

Dış paydaşların, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarına yönelik bakışlarını ve beklentilerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma sonucunda elde edilen veriler, dış paydaşların genel olarak Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunları hakkında olumlu bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Araştırma verileri, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarının dış paydaşlar tarafından önemli bir konumda görüldüğünü ve aynı zamanda dış paydaşların Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunlarından belirli beklentiler içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu nedenle yüksek din öğretimi hizmeti sunan ve bu noktada toplumun önemli bir ihtiyacını karşılamakla sorumlu olan Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve mezunları, dış paydaşlar tarafından dile getirilen talepleri karşılamak için dinin temel kaynakları olan Kur'an ve sünnete dayalı, bilimsel veriler ışığında, gelişen şartları da göz önüne alarak kendilerini sürekli geliştirmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda İlahiyat fakültelerinin öğretim programları ve faaliyetleri nakilci, ezberci eğitim anlayışı yerine, anlamaya, problem çözmeye dayalı, öğrenen merkezli, geleneği iyi bilen, onu eleştirel bir süzgeçten geçirip günümüze aktarabilen, bilgi, değerlere ve eleştirel düşünme becerisine sahip öğrenciler yetiştirebilmeye imkân sunacak şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca öğretim programları düzenlenirken öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinin gelişmesine imkân sunan, öğrenme-öğretme süreçlerinde öğrencinin aktif olduğu, ders dışı etkinliklerle sorumluluk alabilen ve vazife ahlakına sahip bireyler yetiştirilmesi hususu dikkate alınmalıdır. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda da yukarıda vurgulanan hususlara dikkat çekildiği görülmektedir.²⁸

Araştırmada katılımcılar, alan bilgisi yeterli, genel kültürü iyi, öğretme bilgi ve becerisi gelişmiş, iletişim becerisi yüksek münevver din adamlarının yetiştirilmesinin önemini vurgulamışlardır. Sözü edilen nitelikler, din eğitiminde üzerinde dikkatle durulması gereken başlıca hususlar arasında yer almaktadır. Bazı araştırmalarda da din eğitimi alanında hizmet yürütecek kimselerin, sahip olmaları gereken özellikler sıralanırken benzer noktalara vurgu yapıldığı görülmektedir.²⁹ Sancak'a göre de din eğitimi

²⁸ Bk. Nevzat Yaşar Aşkoğlu, "İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* IX/1 (2005), 6; Recai Doğan, "İlahiyat Fakültelerinin Eğitim anlayışı Nasıl Olmalıdır?", *Bugünün İlahiyatı Nasıl Olmalıdır? -Sorunlar ve Çözümleri- Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı, 01-04 Haziran 2014*, (2015), 351-370; İrfan Erdoğan, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 15/2 (30 Aralık 2015), 340-341; Aybiçe Tosun, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin XXI. Yüzyıl Öğrenen ve Öğreten Becerilerini Kullanım Düzeyleri", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (15 Aralık 2019), 306; Saadet İder - Fatih İpek, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin 21. Yüzyıl Becerileri Üzerine Bir İnceleme", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (29 Aralık 2023), 200.

²⁹ Ahmet Koç, *Din Eğitiminde Etkili İletişim* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011), 52-86; Nevzat Aşık, "İlahiyat Fakültelerinin Pratik Din Hizmetlerine Katkısı", *Din Hizmetleri Sempozyumu* II (2008), 457-462; İbrahim Turan, "Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma",

alanında hizmet sunan kimselerin samimi, güvenilir, dürüst, hedef kitleyi iyi tanıyan, ilmi ile âmil, ahlaki açıdan örnek, mesleki donanıma sahip, gelişen ve değişen hayat şartlarına ayak uydurabilen, eleştiriye açık, yöntem bilgisine sahip, affedici, hoşgörülü, kaynaştırıcı, birleştirici, güler yüzlü bir kişiliğe sahip olmaları gerekmektedir.³⁰ Ayrıca din eğitimi alanında hizmet sunan kişilerin muhatapları ile iyi iletişim kurabilen, ihlaslı, nitelikli, fedakâr, söz ve fiilleri birbiriyle uyumlu, dini, kültürel, mesleki donanımlara ve liderlik vasfına sahip olmaları gerektiği vurgulanmaktadır.³¹

Araştırma sonuçlarına dayanarak, aşağıdaki önerilerin sunulması mümkündür:

İlahiyat fakültesi mezunlarının, örgün ve yaygın eğitimde farklı alanlarda hizmet sunma durumu, aynı zamanda toplumun ve dış paydaşların ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurarak, bilimsel bir bakış açısıyla program çeşitliliğine dayalı olarak İlahiyat fakültelerinin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Bu bağlamda Din Hizmetleri Bölümü, Yaygın Din Eğitimi Bölümü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü, Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü, İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenliği Bölümü gibi bölümlerin farklı hizmet alanlarını kapsayacak şekilde açılması hususu yeniden değerlendirilmelidir.³²

Bununla birlikte günümüzde yeni İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi açmak yerine yani nicelik/sayısal artış yerine niteliğe/kaliteye önem verilmeli. Bu bağlamda mevcut fakülteleri her bakımından daha da nitelikli hale getirmenin yolları aranmalı, çözümler üretilmeli ve üretilen çözümler uygulanmaya konulmalıdır. Zira bazı araştırmalarda da birçok fakültede öğretim elemanı yetersizliği, fiziksel yetersizlikler gibi birçok problemin

Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu I (2013), 196-197; Mehmet Korkmaz, "İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı", *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/24 (01 Aralık 2012), 141.

³⁰ Saffet Sancaklı, "Değişen ve Gelişen Toplumsal Hayatta Din Hizmetlerini Yürütenlerin Misyonu ve Nitelikleri", *Din Hizmetleri Sempozyumu II* (2008), 345-371.

³¹ Bk. M. Zeki Aydın, "Verimli ve Kaliteli Din Hizmeti Nasıl Olmalıdır?", *Din Hizmetleri Sempozyumu I* (2008), 32; İrfan Erdoğan, *Eğitimsel Liderlik ve Din Eğitimi* (Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları, 2022), 124-129; Cemil Osmanoglu - Mehmet Korkmaz, "Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/36 (30 Aralık 2018), 165; Habil Şentürk, "İlahiyatçı veya Din Eğitimcilerinin Sosyal Yönü Üzerine", *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji IV/10* (2004), 234.

³² Bk. Saadettin Özdemir, "Yüksek Din Eğitiminin Geleceği ve İstihdam Alanlarına Yönelik Program Önerileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (Ocak 2013), 237-249; M. Şevki Aydın, "İlahiyat Lisans Programının Amaç Sorunu", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, (2004), 19-25; Cemal Tosun - Recai Doğan, "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, (2004), 501-505; Halit Ev, "İlahiyat Fakülteleri ile İlgili Bir Model Önerisi", *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji I/2* (2001), 129-149; M. Akif Kılavuz, "İlahiyat Fakültelerinde Din Hizmetleri Bölümü Oluşturulmasına Duyulan İhtiyaç", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, (2004), 383-408; Şakir Gözütok, "İlahiyat Fakülteleri İçin Alternatif Program", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, (2004), 559-566; Mustafa Baktır, "Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirilmesine Dair Bazı Teklifler", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, (2004), 337; Ayşe Zişan Furat, "Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirmede İlahiyat Fakültelerinde Sürdürülen Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinin Yeterliliği: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Konu Hakkındaki Düşünceleri", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 12/1 (01 Nisan 2012), 109; Saadettin Özdemir, "İstihdam Alanlarına Göre İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması: Din Hizmetleri Bölümü Önerisi", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, (2004), 537-558; Ramazan Buyrukçu, "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması Problemi", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, (2004), 515.

olduğu belirtilmiş ve eğitimde kalitenin artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır.³³ Ayrıca, ilahiyat fakülteleri ve ilgili paydaşların zaman zaman bir araya gelerek sorunların çözümüne yönelik ortak kararlar alıp uygulamaya koymaları önem arz etmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda da ilahiyat fakültelerinin, başta Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere, paydaş kurum ve kuruluşlarla sürekli ve etkin bir işbirliği içinde olmaları gerektiği vurgulanmaktadır.³⁴

Kaynakça

- Altaş, Nurullah. "Türkiye’de Dinî Yükseköğretim Alanında Uzaktan Eğitimle İlgili Algı Sorunları ve İLİTAM Uygulamaları". *Değerler Eğitimi Dergisi* 14/31 (01 Haziran 2016), 7-41.
- Aşık, Nevzat. "İlahiyat Fakültelerinin Pratik Din Hizmetlerine Katkısı". *Din Hizmetleri Sempozyumu II* (2008), 457-462.
- Aşıkoğlu, Nevzat Yaşar. "İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi IX/1* (2005), 1-9.
- Aydın, M. Şevki. "İlahiyat Lisans Programının Amaç Sorunu". *Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, 19-25.
- Aydın, M. Zeki. "Verimli ve Kaliteli Din Hizmeti Nasıl Olmalıdır?" *Din Hizmetleri Sempozyumu I* (2008), 25-33.
- Ayhan, Halis. *Türkiye’de Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2004.
- Bahçekapılı, Mehmet. *Türkiye’de Din Eğitiminin Dönüşümü (1997-2012)*. İstanbul : İlke İlim Kültür Eğitim Derneği, 2012.
- Baktır, Mustafa. "Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirilmesine Dair Bazı Teklifler". *Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, 331-341.
- Beasley, T. Mark - Schumacker, Randall E. "Multiple Regression Approach to Analyzing Contingency Tables: Post Hoc and Planned Comparison Procedures". *The Journal of Experimental Education* 64/1 (Ekim 1995), 79-93.
- Buyrukçu, Ramazan. "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması Problemi". *Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, 509-520.
- Büyükköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi, 16. Basım., 2012.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. çev. Selçuk Beşir Demir - Mesut Bütün. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2021.
- Creswell, John W. - Creswell, J. David. *Araştırma Tasarımı - Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. çev. Engin Karadağ. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021.
- Çadırcı, Mustafa - Süslü, Azmi. *Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1982.
- Doğan, Recai. "İlahiyat Fakültelerinin Eğitim anlayışı Nasıl Olmalıdır?" *Bugünün İlahiyatı Nasıl Olmalıdır? -Sorunlar ve Çözümleri- Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı, 01-04 Haziran 2014*, 351-370.
- Dönmez, İbrahim Kafi. "Din Görevlisi Yetiştirmeye Yönelik Yüksek Öğretim Programlarının Önemi ve İlahiyat Meslek Yüksek Okulları Hakkında Bir Değerlendirme". *Din Şûrası (Sempozyum) II* (1995), 68-72.

³³ Bk. Üzümcü, "İlahiyat Fakülteleri Felsefe ve Din Bilimleri Bölümlerinde Akademik Yapılanma ve Lisansüstü Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme", 189; Kocaman, "Paydaş Olarak Öğrencilerinin Gözünden KDP İslami İlimler Fakültesi: Bir Swot Analizi"; Muhammet Fatih Genç, "İmam Hatip Okulları ve İlahiyat Fakülteleri Örneğinde Din Eğitiminde Kalite Sorunu", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 7 (27 Haziran 2019), 162-163.

³⁴ Halit Ev, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlikleri Bağlamında İlahiyat Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirme Sistemini Yeniden Yapılandırma", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13/4 (02 Kasım 2016), 83-100; Sancaklı, "Değişen ve Gelişen Toplumsal Hayatta Din Hizmetlerini Yürütenlerin Misyonu ve Nitelikleri", 368.

- Erdoğan, İrfan. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 15/2 (30 Aralık 2015), 321-342.
- Erdoğan, İrfan. *Eğitimsel Liderlik ve Din Eğitimi*. Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları, 2022.
- Ergin, Osman Nuri. *Türkiye Maarif Tarihi*. İstanbul: Osmanbey Matbaası, 1941.
- Ev, Halit. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlikleri Bağlamında İlahiyat Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirme Sistemini Yeniden Yapılandırma". *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13/4 (02 Kasım 2016), 83-100.
- Ev, Halit. "İlahiyat Fakülteleri ile İlgili Bir Model Önerisi". *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji* 1/2 (2001), 129-149.
- Ev, Halit. *Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*. İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2003.
- Field, Andy P. *Discovering statistics using SPSS*. Los Angeles: SAGE Publications, 3rd ed., 2009.
- Furat, Ayşe Zişan. "Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirmede İlahiyat Fakültelerinde Sürdürülen Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinin Yeterliliği: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Konu Hakkındaki Düşünceleri". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 12/1 (01 Nisan 2012), 83-110.
- Genç, Muhammet Fatih. "İmam Hatip Okulları ve İlahiyat Fakülteleri Örneğinde Din Eğitiminde Kalite Sorunu". *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 7 (27 Haziran 2019), 145-166.
- Gözütok, Şakir. "İlahiyat Fakülteleri İçin Alternatif Program". *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, 559-566.
- Gündüz, Turgay. "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998)". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* VII/7 (1998), 543-557.
- Hatiboğlu, M. Tahir. *Türkiye Üniversite Tarihi*. Ankara: Selvi Yayınevi, 1998.
- İder, Saadet - İpek, Fatih. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin 21. Yüzyıl Becerileri Üzerine Bir İnceleme". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (29 Aralık 2023), 183-203.
- İpek, Fatih. "Dârülfünûn'dan Günümüze Yüksek Din Öğretimi Müfredatındaki Derslerin Değişimi". *Sosyopolitik Değişim ve Yüksek Din Öğretimi Müfredatları*. ed. Fatih İpek. 69-115. İstanbul: Kitap Dünyası, 2023.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 21. Basım., 2010.
- Kaya, Umut. *Öğrenci Görüşlerine Göre İlahiyat Fakülteleri*. İstanbul : Çamlıca Yayınları, 2020.
- Kaymakcan, Recep vd. "Paydaşlarına Göre İlahiyat Lisans Tamamlama (İLİTAM) Programının Değerlendirilmesi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26 (01 Aralık 2013), 71-110.
- Kılavuz, M. Akif. "İlahiyat Fakültelerinde Din Hizmetleri Bölümü Oluşturulmasına Duyulan İhtiyaç". *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, 383-408.
- Kocaman, Kasım. "Paydaş Olarak Öğrencilerinin Gözünden KDP İslami İlimler Fakültesi: Bir Swot Analizi". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 1/53 (25 Mart 2022), 232-256.
- Kocaman, Kasım. "Türkiye'de Din Hizmetleri Bağlamında Yüksek Din Öğretiminde Meslekî Uygulama". *Turkish Studies (Elektronik)* 14/4 (2019), 2525-2545.
- Koç, Ahmet. *Din Eğitiminde Etkili İletişim*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.
- Koç, Ahmet. "Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 7 (2000), 277-334.
- Korkmaz, Mehmet. "İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı". *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/24 (01 Aralık 2012), 127-146.
- Köylü, Mustafa. "Türkiye'de Din Eğitiminin Meşruiyeti Sorunu". *Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları*. ed. Mustafa Köylü. 15-74. İstanbul: Dem Yayınları, 2018.
- Nazıroğlu, Bayramali. "İlahiyat Fakülteleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme". *İlahiyat Atlası*. ed. Bayramali Nazıroğlu vd. 17-35. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2018.
- Nazıroğlu, Bayramali. "İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi ve Sorunları". *Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları*. ed. Mustafa Köylü. İstanbul: Dem Yayınları, 2018.

- Osmanoglu, Cemil - Korkmaz, Mehmet. "Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/36 (30 Aralık 2018), 119-178.
- Öcal, Mustafa. "İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (1986), 111-123.
- Öcal, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2015.
- Özdemir, Saadettin. "İstihdam Alanlarına Göre İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması: Din Hizmetleri Bölümü Önerisi". *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, 537-558.
- Özdemir, Saadettin. "Yüksek Din Eğitiminin Geleceği ve İstihdam Alanlarına Yönelik Program Önerileri". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (Ocak 2013), 237-249.
- Pallant, Julie. *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS for Windows*. Maidenhead: Open University Press, 3th edition., 2007.
- Patton, Michael Quinn. *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2018.
- Sancaklı, Saffet. "Değişen ve Gelişen Toplumsal Hayatta Din Hizmetlerini Yürütenlerin Misyonu ve Nitelikleri". *Din Hizmetleri Sempozyumu II* (2008), 345-371.
- Şentürk, Habil. "İlahiyatçı veya Din Eğitimcilerinin Sosyal Yönü Üzerine". *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji* IV/10 (2004), 227-234.
- Tosun, Aybiçe. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin XXI. Yüzyıl Öğrenen ve Öğreten Becerilerini Kullanım Düzeyleri". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (15 Aralık 2019), 287-309.
- Tosun, Cemal - Doğan, Recai. "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine". *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, 487-507.
- Turan, İbrahim. "Türkiye'de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (2017), 59-77.
- Turan, İbrahim. "Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma". *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu I* (2013), 173-199.
- Üzümcü, Muzaffer. "İlahiyat Fakülteleri Felsefe ve Din Bilimleri Bölümlerinde Akademik Yapılanma ve Lisansüstü Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme". *Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi* 3 (15 Mart 2020), 167-192.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Zengin, Zeki Salih. *II. Abdülhamit Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi ve Öğretimi 1876-1908*. Adana : Baki Kitabevi, 2003.
- Zengin, Zeki Salih. *Medreseden Darülfünun'a Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011.
- Zengin, Zeki Salih. "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Gelişimi". *e-Mecelletu'l İlmîyyetu'l-Muhakkemetu li-Riaseti'ş-Şu'uni'd-Diniyyeti't-Turkiyye* 1/1 (2019), 266-293.
- "Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi". Erişim 13 Mayıs 2024. <https://istatistik.yok.gov.tr/>